

zott lelkiismeretességgel kell örködniük azon, hogy költség-, vagy egyéb magánjogi követeléseket azokkal arányban nem álló büntető szankciókkal ne kapcsoljanak össze. Legfeljebb azt a gondolatot lehetne még megfontolás tárgyává tenni, hogy valamely feljelentés visszavonása esetében a vádlott részéről a zsarolás és a hatóság előtti rágalmozás címén lehetséges büntető igényről jogérvényes módon ne legyen szabad lemondani, illetőleg az ily lemondás eo ipso semmisnek tekintessék. A teljesen alaptalan bűnvádi feljelentésekkel való visszavétel lehetőségét ez mindenesetre hatásosan elejét venné.

Dr. Vajna György.

A **tőkebőség vélelme**. A jogtudomány általában keveset törődik azzal, ami a jogszabályok mögött van. Az életképpel, amely részletezés nélkül észrevétlenül irányítja gondolkodásunkat, irányítja a jogszabályok tartalmi kiépítését, a jogszabályok alkalmazását. Egy ilyen életképzést jelent a címül írott érthetlenség: gondoljuk alatta azt a hitet, amely jogszabályokat ad anélkül, hogy törődnének vele, hogy ez a hit — a legtöbbször csak feltevés, nem élet, nem valóság.

Tipikus példa: a *ius offerendi*. Egy előadásom alkalmával a hallgatóság soraiban egy elfojtott ellenvetésként a *ius offerendi* morzsolódott szét egy ellenzéki hajlamu hallgató fogai sövénye mögött. A *ius offerendi* azt az érdekvédelmet, aminek szolgálására hivatott, csak akkor tudja betölteni, ha a *ius offerendi* gyakorlatához a szükséges tőke rendelkezésére áll. Mit ér egy szegény ördögnek, ha a jog őt, a reá nézve rossz időben bekövetkező értékesítés elhárítására a *ius offerendivel* akarja védeni. Helyzete hasonlatos ahhoz a beteghez, akinek az orvos drága fürdőt, jó kosztot ír elő, csak a pénze nincs meg hozzá, hogy az orvosnak szót fogadjon. Így sokszor a jogszabályok olyan magatartásra utalják a feleket, amelyeknek gyakorlati lehetőséget csak az nyújt, ha a félnek pénz áll rendelkezésére. Hogy csak egy-két példára mutassunk rá: a gyakorlat, ha nem is rendszeresen, de adott esetekben a kárenyhítési kötelezettség alapján megkivánta a fedezeti vétel megkötését; bizonyos igények érvényesítésénél, amelyek visszkereseti természetűek, előfeltételül megkivánja a gyakorlat az eredeti hitelezőnek a keresettel fellépő fél részéről történő előzetes kielégítését, (ami melleleg szólva nem mindig oly természetes, mint első hallásra gondolnók). Az ilyen esetekben a jog közömbösséget mutat azzal a vaskos ténnyel szemben, hogy a pénz — az nincs. A jogrendnek ezt a felépítését jellemzi a tőkebőség vélelme, amely nem annyira a jogalkalmazás, mint inkább a jogalkotás vélelme. Ugyan csak a tőkebőség vélelme volt az alapja annak a jogtételnek, amely a pénzfizetési kötelezettség nem teljesítésének anyagi következcit a késedelmi kamatban kimerítettnek találta.

Az élet igazságának, az élet eleven súlyának csodálatos erejét mutatja, hogy a tökebőség vélelmében rejlő önkéntelen namisság az elméleti tudomány minden reávilágítása hijján is tünedezőben van és hogy jogszabályaink alkotásában is, alkalmazásában is igyekszünk szabadulni a tökebőség hazugságától és annak következéseitől. A jogalkotás köréből példa a késedelmi kamat. Grosschmid találóan mondotta a késedelmi kamatra, hogy az a pausalkártéritis problémájának fejlődése. Magánjogi törvénykönyvünk javaslata a kamatokat meghaladó kár követelésére vonatkozó igényt elismeri és birói gyakorlatunk, ha nehezen is szokja meg az új elv tényleges érvényesítését, de magának az elvnek már ismételt kijelentésekkel deferált. Emlékezetből idézünk egy kuriai döntést, abból az időből, amikor a gyakorlat a dologkár címén a kártétel időpontja szerinti értéket ítélte meg, azonban a konkrét döntés arra való utalással, hogy a felperes nem szenvedhet kárt abból, hogy neki magának dolgai elpusztulásakor azok pótlására pénze nem volt és az alperes sem bocsátotta az igény negálása folytán az akkori értéket rendelkezésére. Egy más esetében a fedezeti vétel elmulasztását nem írták felperes terhére, mert felperesnek a vétel megkötésére nem volt pénze.

A Kuria egy újabb határozatban (P. V. 4495/1927. sz. az ítélet kelte 1929. február 13.), ahol mellékesen szerepet játszott a tökebőség vélelme is, bár nem elvi határozottsággal — a fentiek értelmében foglal állást. Az adott esetben tulajdonközösség megszüntetése iránti perről volt szó és a felülvizsgálat azt panaszolta, hogy a kért árverés elrendelése esetén a közösség megszüntetésétől és az ingatlanból való megváltástól vonakodó alperes segíthet magán akkép, hogy az árverésen az ingatlant ő maga veszi meg. A Kuria ezt a támadást alaptalannak találta, mert az adott gazdasági viszonyok között az ingatlanhoz ragaszkodó alperesnek a hitel-szerzés csak oly nehéz feltételek mellett áll rendelkezésre, hogy az nagyon megnehezíti azt, hogy alperes a vételhez szükséges összeget megszerezhesse. A mi gondolatrendszerünkbe illesztve és e szerint fogalmazva a Kuria álláspontját, a Kuria nem akarta elszenvedtetni az alperessel, hogy töke hiányában kénytelen legyen ingatlanától megválni. Mégha figyelembe vesszük azt is, hogy a Kuria szívesen hivatkozik alkalmi érvelésre és a tulajdonközösség megszüntetését kérő keresetek elutasítására való alkalmassága is nagyban hozzájárulhatott a kuriai álláspont elfoglalásához, akkor is meg kell állapítani, hogy az eseti környezettől függetlenül is helyesen érezte meg a Kuria azt a jogsugalmat, amely a tökebőség vélelmével szemben, az élet tényét, a tökehiányt ajánlja figyelembeveendőnek.

A szürke eset alkalmából érdemesnek találtuk reá mutatni a kérdés mögött meghúzódó elvi jelentőségre azzal a reménnyel, hogy a túkebőségi vélelemre való reávilágítás ugyanazt a szolgálatot teszi, mint az örvénynek, vagy az uttestbe vájt gödörnek a megvilágítása: a járókélók el fogják kerülni.

B. S.

Tartás visszamemő értékesítése. Gyakorlatunk meglehetősen merevséggel kitarat a Polgári Jogi Határozatok Tárában is felvett 471. sz. határozat azon álláspontja mellett, hogy a fél, aki a visszatérő időszakokban fizetendő tartásdíjakat oly mértékben engedi felgyülni, hogy ezek egyszerre való behajtása a kötelezett fél vagyoni érdekét súlyosan megtámadná, az összegyűlt tartásösszegekről lemondottnak tekintendő. A határozat álláspontja nem annyira a vélelmezett szándék valószínűségén, hanem azon a szociálpolitikai jellegű meggondoláson alapszik, amely bizonyos kötelezettségek terhét, ha az már a boldogulást veszélyezteteti, tudatosan könnyíteni igyekszik. Elvileg ugyan a jogrend a könyörtelen jogérvényesítés álláspontján áll — az árverés, csödkérés jogát a jog megadja, noha az adós anyagi tönkretételével jár. De az elvi szigorúságon belül zónákat von maga a jog, nemcsak azzal, hogy a jog fennállását érintetlenül hagyó módon a kényszerkielégítésnek von korlátokat, hanem akként is, hogy bizonyos kötelezettségeknél az enyhítés magát a jog fennállását támadja meg. A végrehajtási jognak (anyagi jogszabályok is vannak ily természetűek) pl. a hájótulajdonosnak a hajóra szorítóköz felelőssége, a római jogi noxa mintájára, ahol a kártevő állat tulajdonosa az állat átengedésével mentesül) *fedezetapasztó* jogszabályai mellett ott vannak az anyagi jognak *jogapasztó* rendelkezései. A felszaporodott visszatérő szolgáltatások (tartás, kamat etc.) mellett jogapasztó rendelkezés a kötelezettségnek a gazdagodás mértékére szorítása, bizonyos igényeknek többé-kevésbé kifejezetten a felek viszonyainak figyelembevételével eszközözlendő mennyiségi szabálya (ide tartozik a kötbér, alkuszdi mérséklése, kártérítési, gazdagodási igények összegszerű megállapítását eszerint rendelő szabályok). Az alkalmazotti jogviszonyok szabályozásánál ma sokszor találkozzunk azzal, hogy bizonyos igényeknél a főnök iránti kimélet a jogszabály lényeges tartalma. A német Tumultschadengesetz ezeknek a szabályoknak párdarabjaként, amelyek a hitelező jogának tompítását kötik az adós helyzetéhez, a hitelező vagyoni helyzetét, hogy t. i. szenvedett káranak megtérítése híjján életviszonyaiban szenvedjen zavart, kívánja meg a jog előfeltételeként. A német elmélet a Fortkommenclausel-ből már rendszeri gondolatot épített ki: az igénynek az a szerepe és az a kihatása, amelyet a felek gazdasági sorsára gyakorolnak,